

**COVID-19 VE
SONRASINDA**

**DİSK'İN
ÇALIŞMA
YAŞAMI
YOL HARİTASI**

14 MAYIS 2020

Covid-19 Döneminde ve Sonrasında DİSK'in Çalışma Yaşamı Yol Haritası

Mayıs 2020 itibariyle Covid-19 salgını ülkemizde iki ayını doldurdu. Salgın tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de gerek sağlık açısından ve gerekse sosyo-ekonomik açıdan büyük bir yıkıma yol açtı ve açmaya devam ediyor. Salgın halk sağlığı yanında toplumsal ve ekonomik yaşamı da derinden etkiliyor. Salgın nedeniyle devasa bir iş ve gelir kaybı yaşanıyor. Kuşkusuz salgın toplumsal ve iktisadi açıdan en çok işçi sınıfını ve dar gelirliileri etkiliyor. Salgının gelir eşitsizliğini, toplumsal adaletsizliği ve yoksulluğu daha da artıracığı sır değil. Tüm dünyada ve ülkemizde neoliberal dönemde kamusal sağlık ve sosyal güvenlik sistemlerinin zayıflatılmasının sonucu olarak Covid-19 salgını büyük halk sağlığı sorunlarına yol açıyor.

Covid-19 toplumsal yaşamın tüm alanlarında olduğu gibi çalışma yaşamında da köklü değişikliklere yol açacak. Salgının etkisinin ne kadar süreceği bilinmemekle birlikte artık Covid-19 ile yeni bir yaşam ve çalışma düzeni kurulması gerekiyor. Salgının sağlık alanında ve toplumsal alanda yaratacağı etkilere karşı köklü sosyal önlemler alınması ve yeni politikalar uygulanması gerekiyor.

DİSK olarak, Covid-19 döneminde ve sonrasında yeni bir yol haritasına ve yeni bir toplumsal düzene ihtiyaç olduğunu savunuyoruz. Bir yandan sosyal ve iktisadi açıdan yeni bir düzene, öte yandan da çalışma yaşamında Covid-19 koşullarının gerektirdiği düzenlemelere ihtiyaç var.

Özcesi, gezegenimizi, insanlığı ve emekçi sınıfları 40 yıldır sömüren, insani ve toplumsal ihtiyaçları değil, piyasanın ve sermayenin ihtiyaçlarını önceleyen neoliberal kapitalist düzen iflas etmiştir. Covid-19 ve sonrası dünyada, artık neoliberalizm ile yol alınamaz. Türkiye'de de Covid-19 sonrasında 40 yıldır uygulanan neoliberal iktisat politikaları ve otoriter siyasi rejim ile devam edilemez.

Bu nedenle DİSK olarak, Covid-19 salgın döneminde ve sonrasında yeni bir toplumsal düzen ve yeni bir yol haritası öneriyoruz.

DİSK Covid-19 Salgınında Neler Yaptı?

Covid-19 salgını ortaya çıkar çıkmaz alınması gereken önlemler ve izlenmesi gereken politikalar konusundaki görüşlerini hükümete iletti ve kamuoyuna açıkladık. Emek ve meslek örgütleri ile birlikte ortak politikalar oluşturdu ve kamuoyuna sundu. Bu görüş ve politikaları özet olarak tekrar hatırlatmak istiyoruz:

- Salgın sürecinin şeffaf ve katılımcı bir biçimde yürütülmesini talep ettik. Salgının sağlık boyutunun sağlık meslek örgütleri ile, ekonomik ve sosyal boyutunun ise sendikalar ile birlikte ele alınmasını önerdik. Ancak ne yazık ki hükümet süreci tek başına yürütmeyi tercih etti.
- İşten çıkarmaların yasaklanmasını talep ettik. Bu talebimiz oldukça geç ve eksik biçimde uygulandı. 17 Nisan 2020'de işten çıkarmalar kısmen yasaklandı ancak bu yasak, ücretsiz izin uygulaması ile boşa düşürüldü.
- Zorunlu ve acil olmayan tüm işlerin durdurulmasını ve işçilere ücretli izin verilmesini savunduk. Böylece "evde kal" çağrısının bir anlamı olacaktı. Ancak "evde kal" çağrısı tam bir sınıf ayrımcılığı ile uygulandı. İnsanlara "evde kal" çağrısı yapılırken işçiler çalışmaya zorlandı. Milyonlarca işçi toplu taşıma araçlarını kullanarak işe gitti. Bu durum salgının etkisini artırdı.

- Okulların ve kreşlerin kapalı olduğu sürece çalışan ebeveynlerden birine kamuda idari izin, özel sektörde ise ücretli koronavirüs izni verilmesini talep ettik.
- Salgın döneminde işçilerin gelir kaybına karşı özel sektördeki sigortalı işçiler için kısa çalışma ödeneğinin uygulanmasını ve salgın koşullarında ön şartsız bütün işçilerin bundan yararlanmasını savunduk. İşsizlik Sigortası Fonu kaynaklarının bunun için yeterli olduğunu verilerle ortaya koyduk. Ancak hükümet, bu konuda ayrımcı bir yol izledi ve milyonlarca işçiye “nakdi ücret desteği” adı altında 1.168 TL ödeneği reva gördü.
- Kayıtsız çalışan işçiler için düzenli sosyal ödenek ve aile sigortası uygulamasını gündeme getirdik. Salgından etkilenen ve yeterli sosyal güvenlik korumasına sahip olamayan yurttaşların geçiminin Umumi Hıfzısıhha Kanunu gereği hükümetçe sağlanmasını savunduk.
- Emekli aylıklarının en düşük asgari ücret seviyesine yükseltilmesini talep ettik. Ancak hükümet en düşük emekli aylık sınırını, asgari ücretin çok altında bir seviyeye, 1.500 TL’ye yükseltti.
- Salgın günlerinde kadına yönelik ev içi şiddetin artması karşısında kadınların güvende olmasını talep ettik, 6284 sayılı Kanun’un etkin biçimde uygulanması ile ILO’nun 190 sayılı Sözleşmesi’nin onaylanmasını savunduk.
- Hanelerde tüketilen su, elektrik, doğalgaz ve iletişim faturalarının faizsiz olarak ertelenmesini ve bu hizmetlerde KDV’nin sıfırlanmasını savunduk.
- Emekçilerin kredi kartı borç ve temel ihtiyaç kredi ödemelerinin ertelenmesini savunduk.
- Kaynak yaratmak için bir yandan etkin bir servet vergisini, öte yandan Merkez Bankası kaynaklarının kullanılmasını gündeme getirdik.

Bu talepleri birçok emek ve meslek örgütü ile birlikte dile getirmemize rağmen maalesef hükümet istenen adımları atmadı. “Kurtarma paketi” olarak açıklanan ve önce 100 milyar TL, sonra 200 milyar TL olduğu iddia edilen paketten emekçilere ve halka doğrudan nakit desteği devede kulak kaldı.

Hükümet salgına karşı etkin sosyal politikalar üretmedi. Anayasa’nın sosyal devlet ilkesinin gereğini yerine getirmekten kaçındı. Bu görüşlerimizin ne kadar haklı olduğu her geçen gün ortaya çıkmaktadır. Şimdi, salgına karşı yeni bir dönem gündemde. Önlemlerde kısmi yumuşamalar sağlanması ve toplumsal yaşamın yeniden hareketlenmesi söz konusu olacak. DİSK olarak bu yeni dönemde de önceki politikalarımızın devamı olan bir dizi öneri yapıyoruz ve bunlar için mücadele edeceğimizi ilan ediyoruz.

Halk Sağlığına İlişkin Önlemler

- **Salgınla bilim ve aklın kılavuzluğunda mücadele edilmelidir.** Ekonominin ve piyasanın değil, halkın ve toplumun ihtiyaçları ve sağlığı esas alınmalıdır.
- Önlemler siyasal hesaplara dayalı olarak değil, bilim insanlarının ve sağlık meslek örgütlerinin önerileri doğrultusunda alınmalıdır.
- **Katılımcı bir mücadele yöntemi benimsenmelidir.** Salgınla mücadelenin bu yeni aşamasında, salgının tekrar hız kazanmasına yol açabilecek popülist ve gösteriş temelli yaklaşımlara başvurulmamalıdır. Salgınla mücadele sağlık meslek örgütlerinin de katılımıyla bilimsel otoritelerin önerileri doğrultusunda yürütülmelidir. Salgınla mücadelenin sosyo-ekonomik boyutu ile ilgili sendikaların sürece katılımı sağlanmalıdır.
- **Salgınla mücadelenin şeffaf yürütülmesi zorunludur.** Salgınla ilgili gerek epidemiyolojik gerekse sosyo-ekonomik veriler hızla kamuoyuna açıklanmalıdır.
- Salgınla mücadelenin yeni döneminde, özellikle de çalışma hayatı ile ilgili atılacak adımlar, sağlık meslek örgütleri ve sendikaların katılımıyla karara bağlanmalıdır.

Bu çerçevede gerekli önlemler alınmadan AVM'lerin açılmasını yanlış bir karar olarak değerlendiriyoruz. Henüz parklar ile insani ve toplumsal gereksinimler açısından daha önemli olan toplu kullanım alanlarında bir dizi yasak -haklı olarak- varken AVM'lerin açılması gereksiz ve yanlış bir adımdır. Bu karar ertelenmelidir. Aynı şekilde okulların bu yaz boyunca kapalı kalması ve toplu kullanılan diğer mekânlara ilişkin kısıtlamaların devam etmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Covid-19 ve Çalışma Koşulları

Covid-19 ile birlikte çalışma koşullarında köklü değişikliklerin yapılması kaçınılmazdır. Salgının başından beri ısrar ettiğimiz zorunlu ve acil olmayan işler dışında tüm işlerin en az 15 gün süreyle durdurulması talebinde ısrarlıyız. Bu önlem, salgının kontrol altına alınmasında ve yeni bir dalganın önlenmesinde son derece önemlidir.

Yeni bir salgın dalgasının engellenmesi için sıkı önlemlere ihtiyaç var. Başta çalışma koşullarının yeniden düzenlenmesi gerekir. Salgınla mücadelenin en önemli şartı şüphesiz fiziksel mesafe ve izolasyondur. Bu nedenle çalışma yaşamında köklü değişikliklere ihtiyaç vardır.

- **Çalışma süreleri kısaltılmalıdır.** Gerek Covid-19'dan korunma ve gerekse yeni işler yaratılması için şimdi çalışma saatlerini düşürmenin tam zamandır. Çalışma sürelerinin kısaltılması, işçilerin sağlıkları ve yeni işler yaratılması için şarttır. **Haftalık çalışma süresi 37,5 saate düşürülmelidir.**
- Salgın döneminde işçilerin ücretlerinde ve diğer haklarında bir kayıp olmaksızın (gelir kaybı olmaksızın ve iş yükü artmaksızın) dönüşümlü çalışma ve uygun olan işlerde evden çalışma biçimleri de gündeme alınmalı ve bu konu sendikalar ile müzakere edilerek uygulanmalıdır.
- **Covid-19 döneminde en önemli konu 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Yasası kapsamında çalışanların sağlık ve güvenliği olmalıdır.**
- Her bir sektörde, bu sektörlerin alt-sektörlerinde, her işyerinde ve her işyerinin bütün bölümleri için 6331 sayılı Yasay'a bağlı olarak çıkarılan "Biyolojik Etkenlere Maruziyet Risklerinin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik" çerçevesinde, risk değerlendirmesi, acil eylem planı, çalışanların eğitimi, iş hijyeni ile kişisel koruyucu donanımlar konularında hızla önlem alınmalı ve çalışanların sürece aktif olarak katılmaları sağlanmalıdır. İşçi servisleri fiziki mesafe kurallarına uygun olarak yeniden düzenlenmeli, servis başına işçi sayısı azaltılarak servis sayısı artırılmalıdır.
- Salgın süresince iş sağlığı ve güvenliği kurulları olan tüm işyerlerinde bu kurullar, olmayan işyerlerinde ise işveren ve çalışan temsilcilerinin oluşturacağı salgın kurulları her hafta düzenli olarak toplanmalı, kurul raporları işyerlerinde ilan edilmelidir.
- Salgını önleyici tedbirlerde ciddi aksaklıkların devam etmesi durumunda, gerekli önlemler alınıncaya kadar, 6331 sayılı Yasa'ya dayanarak başta çalışmaktan kaçınma olmak üzere, işin durdurulmasının da çalışanların yasal hakkı olduğunu ve salgın döneminde bu hakkın etkin bir şekilde kullanımını gerektiğini bir kez daha vurgulamak isteriz.
- Covid-19, çalışırken hastalığa yakalanan emekçiler için **iş kazası** ve özellikle de salgınla mücadelede doğrudan o işi yaptıklarından Covid-19'a yakalanan sağlık emekçileri ile laboratuvar ve benzeri yerlerde çalışanlar için **meslek hastalığı**, olarak kabul edilmelidir."
- Salgına maruz kalmanın SGK'nin 2020/12 genelgesiyle genel hastalık durumuna getirilmesi ve işverenlerin rücu davalarından kurtarılmaya çalışılması kabul edilemez bir uygulamadır.

Sendikal Faaliyetler ve Toplu İş Sözleşmeleri

Covid-19 nedeniyle toplu iş sözleşmeleri prosedürlerinde bir uzatmaya gidilmesi zorunlu olmuştur. Ancak bu uzatmanın bir sendikal faaliyet yasağına dönüşmemesi gerekir. **Temmuz ayı ile birlikte olağan toplu iş sözleşmesi prosedürüne dönülmelidir.**

İşyerlerinde Covid-19 ile mücadelenin, işçi sağlığını ve halk sağlığını korumanın en etkin yollarından biri sendikalı olmaktır. **Bu nedenle sendikal örgütlenmelerin önündeki engeller (işkolu, işyeri barajı vb.) kaldırılmalı ve sendikalaşma teşvik edilmelidir.**

Yüz binlerce kamu işçisinin toplu iş sözleşmesi hakları tanınmalıdır. 2020 yılı, 696 sayılı KHK ile bir bölümü merkezi idarede kadroya alınan bir bölümü ise belediye şirketlerine alınarak “kadrolu kamu işçi statüsü” tanınmayan 750 bine yakın işçi açısından yaşamsal önem taşıyor. Bilindiği gibi bu işçilerin toplu iş sözleşmesi hakları Anayasa’ya aykırı biçimde askıya alınarak Yüksek Hakem Kurulu sözleşmesine mahkûm edildi. İkinci sınıf kamu işçisi ve ikinci sınıf yerel yönetimler işçisi haline getirildiler. Yüksek Hakem Kurulu sözleşmesi belediye şirketlerinde çalışan işçiler açısından Haziran 2020’de, diğer merkezi idare kurumlarında kadroya alınan taşeron işçiler açısından ise Ekim 2020’de sona eriyor.

696 sayılı KHK kapsamında merkezi idare ve belediye şirketlerine alınan işçilerin, YHK sözleşmelerinin süreleri biter bitmez çalışmakta oldukları işyerlerinde yürürlükte olan toplu iş sözleşmelerinden diğer işçilerle eşit koşullarda yararlandırılması sağlanmalıdır. Böylece kamu işçileri arasındaki ayrımcılık ortadan kaldırılmalı, aynı işi yapan işçiler aynı ücretlere ve haklara sahip olmalıdır. Öte yandan belediye şirketlerine alınan ve kamu işçisi hakları tanınmayan işçiler de kadroya alınmalıdır.

İş ve Gelir Güvencesi

Covid-19 işçilerin işleri ve gelirleri için büyük risk oluşturuyor. Milyonlarca işçi işinden ve gelirinden oldu. Yoksulluk daha da derinleşiyor. Bu nedenle çalışma yaşamında köklü önlemler alınmalıdır.

- **İşten çıkarma yasağı devam etmeli** ve istisnaları kaldırılarak yeniden düzenlenmelidir.
- Ücretsiz izin uygulamasına son verilmelidir.
- “Nakdi ücret desteği” adı altında yapılan 1.168 TL uygulamasına son verilerek, işten çıkarma yasağı döneminde işin durması durumunda özel sektörde çalışan işçilere kısa çalışma ödeneği uygulanmalıdır. Kısa çalışma ödeneği için ön koşul aranmamalı ve alt sınırı asgari ücret olmalıdır.
- Merkezi idare ve yerel yönetimlerde çalışan kamu işçilerinin haklarında bir kayıp yaşanmamalıdır. Kamu hizmeti verenler, özel sektör işçisi gibi değerlendirilerek ücretsiz izin ve kısa çalışma ödeneğine tabi tutulamaz.
- İşsizlik Sigortası Fonu sadece işçilere tahsis edilmeli ve Fon’dan yapılan işveren destek ve teşvikleri durdurulmalıdır.
- Kayıt dışı çalışanların geçimini sağlamak üzere düzenli bir sosyal sigorta desteği sağlanmalıdır. Düzensiz ve kuralları değişen keyfi sosyal yardım mekanizması yerine bütün yurttaşların asgari geçimi sağlayacak bir **aile sigortası uygulamasına geçilmelidir.**
- Emekli aylıkları ve gelirleri hızla yeniden düzenlenmeli ve **emekli aylıkları ve gelirlerinin alt sınırı asgari ücret olmalıdır.**

Kamucu ve Toplumcu Yeni Ekonomi Politikaları

Covid-19 kamu gelirlerinde ciddi bir azalma ve kamu giderlerinde ciddi bir artış yaratacaktır. Bu nedenle iktisat ve maliye politikalarında köklü değişikliklere ihtiyaç vardır.

- Kamuya yeni kaynaklar sağlanırken mevcut kaynaklarının etkin kullanımına azami dikkat edilmelidir.
- Mevcut bütçe Covid-19 gibi olağanüstü koşullarda artık işlevsiz kalmıştır. Gelir ve gider hedeflerinin tutması mümkün değildir. **Bu nedenle Covid-19 koşullarının gerektirdiği kamucu önceliklere sahip yeni bir bütçe yapılmalıdır.** TBMM bütçe yapma yetkisini kullanmalıdır.

- Yeni bütçe ile kamuya sosyal harcamalar için yeni kaynaklar yaratılmalı ve halkın üzerindeki ağır dolaylı vergi yükü azaltılmalıdır. **Tüm temel tüketim ve ihtiyaçlar üzerindeki dolaylı vergiler kaldırılmalıdır.**
- Yeni bütçe ile yeni kaynaklar bulunmalı, özellikle **etkin bir servet vergisi ve adil bir vergi düzenlemesi yapılmalıdır.**
- Etkin ve verimli olmayan kamu yatırımları durdurulmalı, bunun yerine istihdam olanağı sağlayacak kamu yatırım ve hizmetleri öncelenmelidir. **Kamu istihdamı artırılmalıdır.**

Covid-19 ve Toplumsal Cinsiyet Politikaları

Tüm kriz dönemlerinde olduğu gibi Covid-19 salgınında da kadınlar salgından çok yönlü etkileniyor. Covid-19 salgını döneminde çalışma hayatında sağlık riski ve perakende sektörlerinde iş yükü artarken, imalat sektöründe kadın işsizliği ön plana çıkıyor. **Covid-19 salgını kadınların ev içi iş yükünü artırırken cinsiyetçi toplumsal işbölümünü derinleştiriyor ve kadına yönelik şiddeti de artırıyor.**

Salgın günlerinde sağlık önlemleri kapsamında kreşlerin, okulların, bakım evlerinin kapatılmasıyla ev içi işler ve bakım işleri ciddi biçimde artmıştır.

- Covid-19 döneminde ve sonrası dönemde toplumsal cinsiyet eşitsizliğine karşı mücadele daha da önemli hale gelmektedir. Gerek hukuksal ve gerekse uygulamada toplumsal cinsiyet eşitliği politikaları daha görünür hale gelmeli ve etkin şekilde uygulanması sağlanmalıdır.
- **Salgın günlerinde artan kadına yönelik şiddete karşı önlemler artırılmalıdır.**
- İşyerlerinde şiddet ve tacizi önleyecek politikalar üretilmelidir. Kadına yönelik şiddet ve tacizi besleyen söylem ve uygulamalardan vazgeçilmeli, İstanbul Sözleşmesi ile 6284 sayılı Yasa etkin şekilde uygulanmalı ve **ILO'nun 190 sayılı Sözleşmesi onaylanmalıdır.**

Covid-19 Sonrası Yeni Bir toplumsal Düzen ve Yeni Bir Yol haritası

Tüm bu neden ve gerekçelerden dolayı DİSK olarak, Covid-19 ile mücadelede sırasında ve Covid-19 sonrası toplumsal düzen için bir dizi acil önlem öneriyoruz. Bu öneriler kısa vadede hayata geçirilmelidir. Orta ve uzun vadede ise emekçilerin, halkın ve toplumun ihtiyaçlarını önceleyen eşitlikçi, dayanışmacı ve sosyal adalet ilkelerine dayanan yeni bir toplumsal düzene ihtiyaç vardır.